

Posudek na disertační práci

Jan Chodějovský: *Lužice v plánech na vybudování nového Československa. Velké naděje a rychlé vystřízlivění českých slavistů*. Ústav českých dějin, FF UK, Praha 2011, 211 s.

Jan Chodějovský (Archiv AV ČR a Masarykův ústav AV ČR, v. v. i.) se ve své disertaci pokusil zachytit především hlavní momenty vývoje lužické (lužickosrbské) a celoslovenské otázky po první světové válce a rozebrat faktory, jež vedly k neúspěchu původních idejí a představ československých i lužickosrbských zástupců. Autor proto práci chronologicky rozdělil do těchto šesti kapitol s poměrně dlouhými názvy: *Předválečné české kontakty s Lužicí, představy o její budoucnosti, Adolf Černý a jeho kontakty s Lužicí* (s. 17–28), *Představy domácích a exilových politiků o podobě samostatného státu* (s. 29–50), *Vznik Československa, příprava na mírová jednání, administrativní a personální zajištění československé delegace, první koncepce územního rozsahu Československa a místo Lužice v těchto plánech* (51–73), *Řešení lužické otázky a hranic Československa obecně na pařížských mírových jednáních, postoje zástupců velmocí a československá diplomacie, činnost „lužické delegace“* (s. 74–129), *Oficiální a neoficiální podpora Lužických Srbů v meziválečném období, pokusy o dosažení lužické autonomie nediplomatickými prostředky, kulturní kontakty, domácí organizace podporující Lužické Srby, dění v Lužici* (s. 130–165), *Situace po 2. světové válce a český postoj k lužické otázce, Žitavsko a další československé územní požadavky* (s. 166–195). Disertace se opírá o archivní prameny (především Archiv AV ČR, Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR a Literární archiv Památníku národního písemnictví) a o rozsáhlou odbornou literaturu.

V prvé kapitole (*Předválečné české kontakty s Lužicí..*) se objevují některé nepřesnosti v souvislosti s ortografií lužickosrbských příjmení (ty jsou pak i v dalších kapitolách), kterou je třeba uvést do souladu s dnešní normou (není přece možno uvádět jednotlivé tituly v několika různých pravopisných systémech podle doby, kdy byly publikovány): dnes píšeme např. Jan Pětr Jordan (nikoliv Jórdan, s. 18, 19, 21, 23), Jan Arnošt Smoler (nikoliv Smolef, s. 19). Autor také na s. 19 tvrdí, že „Jan Arnošt Smoler tehdy přetvořil *Tydzenske Nowiny* (píše *Tydzenske nowiny*) na regulerní politický tisk“. Je však třeba poznamenat, že se tehdy změnil i název tiskoviny z *Tydzenska Nowina* na *Tydzenske nowiny*. Při používání (a především při skloňování) názvů lužickosrbských institucí doporučujeme používat české varianty: Matice lužickosrbská (luž. Maćica Serbska), nikoliv Maćicy serbskeje (s. 19, 133). Dále bychom

chtěli upozornit na používání adjektiv „lužický“ a „lužickosrbský“, které prostupují celou prací. Pokud hovoříme o lužickosrbském národním obrození, o lužickosrbské obrozenecké vlně (např. s. 21), nelze dnes používat slova „lužický“ (používá se ve významu *geografickém*, nikoli *etnickém*), píšeme také mladoserbské hnutí (nikoliv mladolužické, s. 21), srov. např. Jiří Mudra: *O lužickosrbských jménech vlastních v češtině*. Naše řeč 52, 1969, s. 30–33.

Chodějovský nesprávně zařazuje mezi Čechy, kteří badatelsky navštívili Lužici, i Josefa Jungmanna (s. 24), tato skutečnost se nezakládá na pravdě. Následně pak zařazuje Adolfa Černého a Josefa Pátu do jedné generace sorabistů (A. Černý byl de facto učitelem J. Páty). Nepřesné je také tvrzení, že se Adolf Černý setkal s Lužicí v době gymnaziálních studií v roce 1884 (s. 24). Pravdou je, že problematiku Lužických Srbů poznal již dříve, v roce 1884 se však jako učitel poprvé vydal do Budyšina. Překvapuje, že autor disertace pro tuto pasáž nevyužil posuzovatelovu monografii *Češi o Lužických Srbech. Český vědecký, publicistický a umělecký zájem o Lužické Srby v 19. století a sorabistické dílo Adolfa Černého* (Praha 2006), jejíž stěžejní část je právě Černému věnována. Pro činnost SPL v prvních desetiletích je zase důležitá studie: Petr Ledvina: *Přehledné dějiny Společnosti přátel Lužice v letech v letech 1907–1939*. In: *Stoletý most mezi Prahou a Budyšínem. Společnost přátel Lužice (1907–2007)*, Praha 2008, s. 9–56. Na s. 24 pak Chodějovský tvrdí, že vyčerpávající výčet Černého díla přináší ve své práci Radoslava Hnízdová. To je sice „kvantitativně vzato“ v zásadě pravda, ale jmenovaná publikace obsahuje velké množství chyb a nepřesností. Na s. 28 doporučujeme tato pojmenování: Lužickosrbský svaz (spíš než Srbský svaz), Výbor Sasku věrných Lužických Srbů (nikoliv jen Srbů), Německo-lužickosrbský výbor (nikoliv Německo-srbský výbor). Ze stylistického úhlu pohledu doktoranda upozorňujeme na příliš časté zahajování vět slovy *Vzhledem k ... / Vzhledem k tomu, že ...*

Pro pochopení celého tématu práce má dosti zásadní důležitost kapitola druhá (o představách československých politiků o samostatném státě) a kap. třetí (*Vznik Československa, příprava na mírová jednání...*). V souvislosti s polskou otázkou zde kandidát píše o teritoriu Východní Haliče (správně východní Halič, s. 46). Na s. 46–47 autor tvrdí, že v Polsku vládl diktátorským způsobem J. Piłsudski, ovšem země tehdy neměla jednoznačně určené hranice a vláda nebyla uznána vítěznými mocnostmi. Na tomto místě je třeba také říci, že Poláci byli po první světové válce v mnohem komplikovanější situaci než Češi a Slováci, a to hlavně kvůli velikosti země, rozdělení na tři části s různými historickými osudy a složitějším národnostním problémům. Piłsudski zastával funkci náčelníka státu, avšak rozhodně nevládl jen z Varšavy. Nejdříve velmoci uznaly (i když ne bez problémů) západní, jihozápadní a severozápadní hranice Polska, mnohem komplikovanější pak byly války o východní hranici.

Stěžejní a nejdůležitější je kapitola čtvrtá (*Řešení lužické otázky a hranic Československa obecně na pařížských mírových jednáních*), v níž autor na základě svých znalostí archivních pramenů a další odborné literatury velmi podrobně rozebírá a vysvětluje okolnosti při vytváření

československých státních hranic, a to nejen v otázce Lužice, ale i dalších důležitých historických území. Poukazuje na nesmírně obtížnou situaci Adolfa Černého, který téměř každodenně důkladně připravoval materiál o tzv. lužické otázce a usiloval o vyřešení problému lužickosrbských válečných zajatců, avšak tyto problémy byly mocnostmi i našimi vlivnými politiky neustále odsunovány. Ani hlavní českoslovenští vyjednávači E. Beneš a K. Kramář lužickosrbské požadavky zásadně nepodpořili, jistou výjimkou byl jen M. R. Štefánik. Lužice byla krátce zmíněna pouze v krátkém referátu E. Beneše 5. 2. 1919. Adolf Černý se tak nedočkal rozřešení lužickosrbského problému a byl spíše využíván jako specialista na polskou otázku a Těšínsko.

K dokreslení účasti lužickosrbských představitelů na mírové konferenci bychom doporučili monografii: Hartmut Zwahr: *Arnošt Bart Brězynčanski*. Budyšin 1970, kterou kandidát neuvádí.

Na s. 125 autor píše, že v květnu 1919 zahájili Poláci ofenzivu proti ukrajinským vojskům a obsadili Halič. Toto je však třeba vysvětlit obšírněji. Ukrajinci totiž usilovali o vlastní stát – Západoukrajinskou národní republiku. 1. listopadu 1918, když Polsko ovládalo Krakov a západní Malopolsko, Ukrajinci obsadili bez větších problémů celou východní Halič. Na silnější odpor narazili pouze ve Lvově, který však rovněž opanovali. Na pomoc válčícímu Lvovu přicházeli obyvatelé z ostatních oblastí Polska. Oddíly zorganizované v Krakově prolomily ukrajinskou blokádu a 22. listopadu 1918 a vkročily do města. Teprve od jara 1919, mimo jiné díky aktivitě tzv. Hallerovy armády na ukrajinské frontě, byla ukrajinská vojska systematicky zatlačována na východ. Na s. 128 upozorňuji na pravopisnou chybu, má být: *uherských Rusínů*, nikoliv *Uherských Rusínů*.

Následuje kapitola *Oficiální a neoficiální podpora Lužických Srbů v meziválečném období*. J. Chodějovský píše: ochlazení česko-lužických vztahů (správně česko-lužickosrbských), dále následuje věta, že onou kauzou bylo zrušení Srbského semináře (zde zažité označení je v českém prostředí *Lužický seminář*, instituce ostatně sloužila Lužickým Srbům i Němcům). Na s. 136 doktorand uvádí nejvýznamnější Černého dílo *Mythiske bytosce lužiskich Serbów* (správně musí být...Serbow). Taktéž na s. 141: Přemysl Šámal podporoval česko-lužickosrbské aktivity (nikoliv: česko-lužické).

Poslední část *Situace po 2. světové válce a český postoj k lužické otázce* je věnována poválečnému uspořádání Lužice. Tuto část doporučujeme doplnit např. informacemi z důležitých nových prací o uspořádání Lužice po druhé světové válce (především: Leszek Kuberski – Piotr Pałys: *Od inkorporacji do autonomii kulturalnej. Kontakty polsko-serbołużyckie w latach 1945–1948*. Opole 2005; Piotr Pałys: *Czechosłowackie rozszczenia graniczne*

wobec Polski 1945–1947. Raczybórz – Głubczyce – Kłodzko. Opole 2007; Кирилл В. Шевченко: *Лужицкий вопрос и Чехословакия 1945–1948*. Москва 2004 nebo Małgorzata Mieczkowska: *Między koncepcją a praktyką. Polska wobec Łużyc w latach 1945–1990*. Szczecin 2002).

Jan Chodějovský svým dílem *Lužice v plánech na vybudování nového Československa. Velké naděje a rychlé vystřízlivění českých slavistů* předkládá poměrně kvalitní syntézu prohlubující znalosti historiků a slavistů o politickém přístupu k Lužici a dalším komplikovaným historickým územím po Velké válce i po druhé světové válce. Prokázal nejen syntetické, ale i analytické schopnosti, které jsou základem standardní vědecké práce. Práce je zdařilá a po dílčích úpravách a doplněních (některé náměty jsou uvedeny v textu) by se mohla dočkat knižního vydání. Předloženou disertaci proto plně doporučujeme k obhajobě.

Praha 15. 5. 2011

doc. PhDr. Petr Kaleta, Ph.D
Katedra středoevropských studií
FF UK Praha